

Co pro mě znamená být Evropan?

Markéta Novotná (2003)

Gymnázium, Třeboň, Na Sadech 308

Jednotící myšlenka evropanství je něco, nad čím se většina Čechů, kteří žijí svými každodenními starostmi, moc často nepozastavuje. Když však vycestujeme mimo Evropu, nemůžeme spoléhat na to, že naše okolí bude mít představu o podobě českého národa. Je docela možné, že naši potenciální mimoevropští přátelé nebudou mít ani ponětí o existenci České republiky. A tak se náš veřejný status zobecní, pro ostatní se staneme Evropany, musíme akceptovat (a případně vyvracet) domněnky i předsudky, které se s tím pojí, a to častokrát zcela poprvé. Nemůže někdy stát se vědomě Evropanem zároveň znamenat stát se světoběžníkem?

Pokud bychom se nad tím zamysleli takto, mohli bychom usuzovat, že mnozí si plně uvědomí své evropanství až tehdy, nacházejí-li se na jiném kontinentu. S tímto na paměti by pro nás tento pojem mohl nabývat nový rozměr. Být Evropanem by se potom mohlo pojít s překonáváním hranic, s objevováním světa a například i s osobnostním růstem. Uvědomění si faktu, že jsem nejen obyvatelem své rodné země, ale zároveň i členem společenství na našem kontinentu, se potom snadno stane výsadou zcestovalých lidí. Každá cesta nás totiž posouvá dál a málokdy se vrátíme domů stejní, jako když jsme odešli. Může se proto stát, že odjedeme jako Češi a vrátíme se právě jako Evropané. Občas až s odstupem poznáme, co vlastně máme.

S jakou představou o nás samotných se potom setkáme na jiných světadílech? Pro jiné kultury jsou Evropané historicky proslulí jako kolonizátoři. Slavné kolonizátorské národy jako Španělsko, Anglie nebo Francie rozesely semínka naší kontinentální identity po celém světě. Tím se také stáváme předky mnohých národů a oni s námi mohou sdílet například naše rozmanité jazyky nebo zvyky. Vliv Evropy je opravdu znatelný: Máme pověst velmi pracovitých a vytrvalých lidí. V Evropě vyráběné produkty bývají vysoce kvalitní, což vychází z naší tendence udržovat tradice a osvědčené postupy. Na druhé straně světa také přispíváme mnohými pokrokovými vynálezy. Žijeme na místě, kde se mísí tradice s revolučními objevy.

V amerických filmech býváme vykreslováni jako škrobení lidé urputně lpící na starých zvyklostech. Je tento dojem oprávněný? Nebo je to spíše otázka kontrastu s jinými, řekněme živějšími, typy charakterů jiných národností? Z mého úhlu pohledu jde o značně nevhodně zvolenou generalizaci, s jakou se však setkáme i u nás. Například Angličany my sami označujeme za nepřátelský národ. Říkáme, že jsou studení, jako jejich počasí. Špatný humor může být kategorizován jako „anglický humor“. Povšechně jsou naše země charakterizovány spíše těmi špatnými notoricky známými nezvyklostmi, kterých se v nich lidé dopouští. Málokdo se dnes zastaví, aby se pokusil udělat si o konkrétním státním celku alespoň vzdáleně objektivní názor. Bulhaři jsou málo pracovití. Italové na sebe moc křičí. Rus, který pravidelně nekonzumuje vodku, není Rus. Všechno musí mít svůj štítek s popiskem, aby to mohlo mít místo v našem individuálním vesmíru. Přemýšlíme ve slovech a často jsme velmi zbrklí v kategorizaci našeho okolí. Jak máme potom zanechat ten nejlepší dojem na ostatní, když se běžně ani sami mezi sebou nedokážeme konstruktivně ocenit? Proč se ti z nás, kteří se rozhodnou vycestovat, musí vypořádávat s vyvracením mylných předpokladů o sobě samých?

Co potom znamená být Evropany tehdy, když pobýváme na území Evropy? Mohlo by nás například napadnout, že máme mnoho možností, jak dosáhnout kvalitního vzdělání, nebo v nás může být probuzen pocit hrdosti nad cestou, kterou jsme jako Evropané již urazili. Byť o sobě možná běžně nesmyšlíme jako o Evropanech, jako Češi bychom mohli ocenit, že můžeme být nejen součástí Evropy, ale že jsme zároveň měli to štěstí narodit se do Evropské unie, která nám nabízí širokou škálu nejen akademických příležitostí. Mnohdy však může být těžké uvědomit si, kým vlastně jsme a jak na okolí působíme. Proto je důležité přijímat zpětné vazby druhých, kteří nás vidí s nadhledem. To neplatí pouze o členech společnosti, ale i o sociálních společenstvích, mezi něž bychom mohli zařadit i Evropu. Snad právě proto, pokud tápeme nad tím, co pro nás znamená být Evropany, bychom se na prvním místě měli zamyslet nad tím, co to znamená pro jiné.

Když uvažujeme nad domněnkami a předsudky, které o nás kolují na okolních kontinentech, musíme se zamyslet i nad druhou stránkou mince. Zatímco si ostatní na základě našeho původu vytvářejí představy o nás samotných, my je můžeme považovat za jakýsi pocit identity, o který nemůžeme přijít. Nehledě na to, kam na své pouti životem zavítáme, sounáležitost s naším domovem nám nikdo nemůže vzít. V tu chvíli je prioritní jen to, že někde máme své místo. Potom již tolik nezáleží na tom, zda jsme schopni kriticky jej zhodnotit.

Narodili jsem se jako Evropané, a byť pro sebe možná někdy budeme chtít jiný domov, vždy máme kam se vrátit. A pokud ta chvíle nastane, budeme se vracet na místo, které je kulturně i příležitostně bohaté a které se vyznačuje pocitem základní sounáležitosti mezi národy, který není dán pouze geograficky. A pro ty z Vás, kteří byste proti tomuto přesvědčení měli námitky, vzpomeňte na všechny ty tragédie, které se přihodily na různých místech Evropy a na pomoc, které se dostalo zasaženým státům od jejich evropských sousedů.

A zdravá rivalita mezi sousedními státy? Není to snad podnět, který nutí každou zemi snažit se o své neustálé zdokonalování? Porovnávání se s okolím je stejně přirozené u jednotlivců jako u větších skupin. Díky němu držíme krok s dobou, jsme schopni pozorovat pokrok a případně se mu přizpůsobit. Tak se Evropa inspiruje ostatními kontinenty a ty se zase inspirují Evropou. Můžeme být vděční, že většina Evropy přijímá nové podněty a je schopná se adaptovat.

Evropská kulturní bohatost je příznivá nejen pro mladší generace. Místním lidem stačí vycestovat do jiné země, aby měli možnost poznat nový svět. Severské země jsou od těch jižanských naprosto odlišné, a proto si zde v Evropě přijde na své každý. Součástí evropanství je proto nejen vysoká vzdělanost, ale také obeznámenost s kulturní diverzitou. Domnívám se proto, že je pro Evropany snazší chápat a akceptovat rozdílnosti mezi jednotlivými skupinami i jednotlivci.

Podíváme-li se na negativní stránku evropanství, neměli bychom opomíjet i občasné popírání problémů. Zatímco jsme v rámci Evropy schopni podávat si pomocnou ruku, nad některými záležitostmi přivíráme oči a nedokážeme je efektivně řešit. Například velké rozdíly nejen ve finančních situacích států nutí k migraci. Byť se někteří z nás snaží chránit přírodu a volit udržitelný způsob života, existují i jedinci a právnické osoby, kteří na životní prostředí nedbají. Na toto konto poté vznikají kauzy přetrvávající i několik let, které se v některých případech svého rozřešení ani nedočkají. V tomto ohledu by byla zapotřebí větší uniformita. Dalším příkladem stinných stránek by mohla být stále se vyskytující cenzura, občasné zadržování informací, korupce či lobbvání. Nedalo by se tomuto předejít? Legitimita českého právního

a soudního systému se možná dá zpochybňovat, nezmohla by však něco například nějaká nadstátní preventivní sankce nebo obecně přísnější dohled Evropského policejního úřadu?

Narozdíl od asijských nebo afrických tradičních kultur, kde život není řízen pouze konzumem, kde lidé mají možnost na chvíli se zastavit a přehodnotit, co je skutečně důležité, někteří Evropané mají tendenci konzumu podléhat. Neumíme si stanovit za priority skutečně důležité věci, jako je rodina nebo zdraví. Místo toho se někteří z nás ženou za penězi a vlivem. Ne každý člen evropské společnosti je spokojený s tímto každodenním shonem, stal se však natolik běžným elementem našeho života, že si někteří ani neuvědomují, že to jde i jinak.

V neposlední řadě bychom si měli uvědomit, že obsah pojmu evropanství se neustále vyvíjí. Není to objektivní fakt, nýbrž skutečnost, která (stejně jako ostatní skutečnosti) podléhá u všech lidí neustálé individuální transformaci. Každý Evropan je jiný Evropan – jedinečný. Každý může mít svou unikátní představu o ostatních Evropanech a stejně tak i o celku, který společně tvoříme. Nejhezčí mozaiky jsou přece takové, které se skládají z nejvíce barev. Charakteristické vlastnosti každého jednoho dílku si totiž mnohem snáze uvědomíme, když jej můžeme porovnat s jinými. A co je na naší mozaice výjimečné? Že její dílky chaoticky mění své tvary i barvy a nutí tím ty okolní k neustálé transformaci sebe sama.

Člověk si nevybírám, kam se narodí, ale záleží na tom, jak se postaví k situaci, ve které poté žije. Zaujmout postoj k něčemu tak širokému a obsáhlému, jako je evropanství, je velmi složité, není nemožné, pokud si uvědomujeme „pro“ i „proti“, která se s tímto pojmem pojí. Tyto kladné a stinné stránky zároveň nemůžeme poznat a pochopit všechny. Dojít k objektivnímu názoru by proto byl v tomto ohledu velmi nesnadný úkol. Být Evropanem znamená zamýšlet se nad místními otázkami se zájmem a s vědomím, že se týkají i nás samotných.

Subjektivně mohu říct, že Evropa dává svým členům příznivé podněty k tomu, aby na ni mohli nahlížet s pozitivním pocitem. Zároveň je zde i prostor k rozvoji kritického myšlení jedinců, který je svým způsobem také nepostradatelný. Jak praví známé přísloví: „Všechno zlé je pro něco dobré.“ A to i tady u nás – v Evropě.